

ทฤษฎี แนวคิด และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก เป็นงานวิจัยที่ต้องนำทฤษฎีต่าง ๆ เข้ามาสัมพันธ์กัน อาทิเช่น ทฤษฎีทางการสื่อสาร การเผยแพร่ข่าวสาร จิตวิทยาการเรียนรู้ และกฎหมายแรงงาน ดังนั้น ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจึงมีดังต่อไปนี้

ทฤษฎีทางการสื่อสาร

โรเจอร์ (ROGERS, EVERETT M. : 1973) นักวิชาการทางด้านการศึกษา ได้ อธิบายความหมายของการสื่อสารไว้ว่า

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร เมื่อได้รับสารแล้วนั้น จะก่อให้เกิดผลบางประการในตัวผู้รับสาร นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรมก็ได้ ผลที่เกิดจากการรับสารนี้ อาจแบ่งได้ตั้งแต่ผลในระยะสั้น หรือผลในระยะยาวก็ได้

แฮร์โรลด์ ลาสเวล (HARROLD LASSWELL: 1984) ได้อธิบายความหมายของการสื่อสารในแง่ของบทบาทและหน้าที่ ดังนี้

1. หน้าที่ในการติดตามข่าวสารและให้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ในสังคมแก่ผู้รับ
2. หน้าที่ในการให้ความเห็นตอบโต้สิ่งที่เกิดขึ้น
3. หน้าที่ในการให้การศึกษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายแรงงานเด็ก จึงจัดอยู่ในหน้าที่ทางการสื่อสารด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของการสื่อสารดังกล่าวข้างต้นทุกประการ

นอกจากแนวความคิดทางการสื่อสารแล้ว โรเจอร์ (ROGERS EVERETT M. : 1973) ได้ให้นิยามถึงนวัตกรรม และการเผยแพร่ข่าวสารไว้ดังนี้

"นวัตกรรม" คือ ความคิดใหม่ การปฏิบัติใหม่ หรือสิ่งใหม่ในความคิดของบุคคล

"นวัตกรรม เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสาร แต่เป็นการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นความคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ การปฏิบัติใหม่ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้อาจจะเคยปรากฏในชุมชน อื่นมาก่อน แต่ไม่เคยปรากฏในชุมชนที่นวัตกรรมนั้นถูกเผยแพร่เข้ามา"

โรเจอร์ และชูเมเกอร์ (ROGER, EVERETT M. and SHOEMAKER F. FLOY : 1968) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของนวัตกรรมที่จะมีผลต่อการยอมรับหรือปฏิเสธ 5 ประการดังนี้

1. ความได้เปรียบเชิงเทียบ (RELATIVE ADVANTAGE) คือ การที่ผู้ยอมรับนวัตกรรม รู้สึกว่านวัตกรรมนั้นดีกว่า มีประโยชน์มากกว่าสิ่งเก่าที่นวัตกรรมถูกนำมาใช้แทนที่ การวัดในกรณีนี้ อาจแบ่งได้ในแง่เศรษฐกิจ หรือสิ่งอื่น ๆ เช่น ความสะดวก ความน่าเชื่อถือ ฯลฯ

2. ความเข้ากันได้ (COMPATIBILITY) คือ การที่นวัตกรรมนั้นเข้ากันได้กับค่านิยมที่เป็นอยู่ บรรทัดฐานของสังคม และความต้องการของผู้ยอมรับ การเข้ากันได้ของนวัตกรรมกับสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะทำให้ผู้ยอมรับนวัตกรรมรู้สึกมั่นใจ และทำให้นวัตกรรมมีความหมายสำหรับเขามากขึ้น

3. ความซับซ้อนหรือความยุ่งยาก (COMPLEXITY) คือ ระดับของความยากง่ายตามความรู้สึกของผู้ยอมรับในการจะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้

4. ความสามารถในการนำไปทดลองใช้ได้ (TRIALABILITY) คือ การที่นวัตกรรมถูกนำไปทดลองใช้ได้ จะช่วยลดความรู้สึกเสี่ยงในการยอมรับของกลุ่มเป้าหมายให้น้อยลงไป

5. ความสามารถสังเกตเห็นผลได้ (OBSERVABILITY) คือ การที่นวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นรูปร่าง สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย จะถูกยอมรับง่ายกว่าและเร็วกว่านวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นความคิดอย่างเดียว

แคทซ์ และ เลวิน (KATZ, ELIHU, MARTIN, LEVIN AND HERBERT, HAMILTON : 1963) กล่าวว่า iva การเผยแพร่ นวัตกรรม คือ การรับแนวความคิดใหม่ ข้อปฏิบัติใหม่ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยอาศัยสื่อ หรือ ช่องทางการติดต่อสื่อสาร ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม ระบบวัฒนธรรม และ ค่านิยมทางสังคม

แนวความคิดของการใช้สื่อ มีดังนี้ (CARRIBBEAN FOOD AND NUTRITION INSTITUTE, KINGSTON, JAMICA : 1976)

1. ควรพิจารณาถึงอุปสรรค ข้อจำกัดต่าง ๆ ในการสื่อสาร เช่น การอ่านออกเขียนได้ของผู้รับสาร ความทุรกันดาร ทางไกลความเจริญ ความยากไร้ ลักษณะสังคม และวัฒนธรรม
2. ควรพิจารณาถึงการเข้าถึงตัวผู้รับสารและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา
3. ขนาดของผู้ฟัง ความน่าเชื่อถือที่มีต่อสื่อที่เลือกเปิดรับ เป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเผยแพร่ข่าวสาร
4. ควรพิจารณาถึงปฏิกิริยาตอบโต้จากการรับสื่อของผู้รับสาร
5. ควรพิจารณาว่าสื่อใดเหมาะสมที่สุดในการนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์

ในการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานเด็กแก่เด็กในเขตจังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา เชียงใหม่ และ กรุงเทพมหานคร จัดได้ว่าเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร เนื่องจากมีการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้เพิ่มขึ้น และให้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนที่บุคคลควรจะได้รับในสังคม

ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้

เบนจามิน เอส บลูม (BENJAMIN S. BLOOM : 1967 : 33 - 207) ได้พูดถึงความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ความรู้ (KNOWLEDGE) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการจำและการระลึกถึงเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว แบ่งออกเป็น

- ก) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ
- ข) ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ค) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและ โครงสร้าง

2. ความเข้าใจ (COMPREHENSION) ทำให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สติปัญญาและทักษะเบื้องต้น แบ่งออกเป็น

- ก) การแปลความ คือ แปลจากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง โดยรักษาความหมาย

ได้ถูกต้อง

- ข) การตีความ คือ ขยายจากเนื้อหาเดิมด้วยการสร้างขึ้นด้วยรูปแบบใหม่

แพทริก เมอร์ดี้ (PATRICK MEREDITH : 1961)

ได้พูดถึงความรู้

(KNOWING) ว่าจำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ ความเข้าใจ (UNDERSTAND) และการคงอยู่ (RETAINING) เพราะความรู้หมายถึง ความสามารถจดจำได้ในบางสิ่งบางอย่างที่เราเคยเข้าใจมาแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า เมื่อผู้รับสารได้อ่านเอกสารเผยแพร่แล้วเกิด ความเข้าใจในเนื้อหาที่ควรจดจำเนื้อหาได้ด้วยจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์จากการอ่านในครั้งนั้น ๆ

คอนบาช (CRONBACH) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงทาง พฤติกรรมที่ได้รับผลมาจากประสบการณ์ ซึ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้มีดังนี้ (รองศาสตราจารย์ อุบลรัตน์ เฟิงสฤตย์ : 2530 : 17-20)

1. ความสามารถทางสติปัญญาในการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตามถ้าผู้เรียนขาดความสามารถ ทางสติปัญญาย่อมทำให้การเรียนรู้ครั้งนั้น ๆ ไม่ได้ผลหรือเรียนรู้ไม่ได้เลย การเรียนรู้สิ่งใดก็ตาม จำต้องคำนึงถึงความสามารถทางด้านสติปัญญาของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถของเด็กที่มีอายุแรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปี จะเป็นช่วงที่มีพัฒนาการทางด้านระดับสติปัญญา อย่างรวดเร็ว เด็กแต่ละคนจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน ดังนั้น ทำให้การเรียนรู้ของ บุคคลที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกันจะมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป

โดยปกติแล้ว บุคคลที่มีระดับสติปัญญาดีมักจะเป็นบุคคลที่มีความจำในเรื่องต่าง ๆ ได้ดีและมีความสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว แม้แต่สิ่งที่เรียนด้วยความยากลำบาก ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงให้เป็นสิ่งที่ย่าง ซึ่งตรงข้ามกับบุคคลที่ระดับสติปัญญาไม่ดีจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยความยากลำบาก

2. แรงจูงใจ แรงจูงใจของแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เมื่อแต่ละบุคคล มีแรงจูงใจที่แตกต่างกันออกไปจะทำให้ความจำ แรงขับ ความต้องการ เป้าหมาย หรือแรง กระตุ้นของแต่ละบุคคลนั้นมีการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป

แรงจูงใจในการเรียนรู้ อาจเกิดได้ด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ

ก) แรงจูงใจเนื่องมาจากตัวผู้เรียน ลักษณะแรงจูงใจประเภทนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ความต้องการ ลักษณะนิสัยของบุคคลนั่นเอง

ข) แรงจูงใจอันเป็นผลเนื่องมาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มาบังคับให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ เช่น การได้รับการเสริมแรง สถานการณ์ที่น่าสนใจ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิด แรงจูงใจได้ง่าย

3. การจำและการลืม การจำจะมีส่วนช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น ส่วนการลืมนจะเป็นอุปสรรคที่ทำให้เกิดการลืมนั่นเอง หรือทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดขึ้น ลักษณะการจำเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ และมีการรับรู้เข้าไปสะสมในสมอง บางครั้งอาจจะมีความรู้สึกทางอารมณ์เข้ามาผสม กลายเป็นความประทับใจ ซึ่งความประทับใจนี้มีผลต่อความจำทั้งสิ้น

4. ความสนใจ ความสนใจจะมีส่วนทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้เร็วขึ้น ถ้าผู้เรียนไม่มี ความสนใจแล้วจะทำให้ขาดความตั้งใจ และทำให้การเรียนรู้นั้น ๆ ไม่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การทำความเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาการเรียนรู้และองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการสร้างสื่อเพื่อการเผยแพร่เป็นอย่างดี เพราะทำให้สามารถคาดเดาความต้องการการรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสามารถคาดเดาสื่อที่จะช่วยสร้างความสนใจในการรับสารได้ด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์ (THORNDIKE) ประกอบด้วยกฎ 3 ประการ ซึ่งในงานวิจัยนี้สามารถนำมาใช้พิจารณาประกอบในการทำวิจัยได้ 2 ประการ ได้แก่

1. กฎแห่งความพร้อม ซึ่งมีใจความว่า "การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียน หรือพร้อมที่จะตอบสนอง เมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะทำสิ่งใดแล้วได้ทำ เขาจะเกิดความพึงพอใจ และจะไม่พอใจถ้าไม่ได้ทำ ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้เรียนไม่พร้อมที่จะทำสิ่งใดแล้วถูกบังคับให้ทำ ย่อมนำมาซึ่งความไม่พอใจ แต่จะพอใจเมื่อไม่ได้ทำ" คำว่า "พร้อม" หมายถึง "ความพร้อมอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะ (MATURITY) โดยมีพื้นฐานหรือประสบการณ์เดิม และความพร้อมทางจิตใจ ความพร้อมในการรับรู้ และมีแรงจูงใจที่จะเรียน"

2. กฎแห่งผลของความพอใจ (LAW OF EFFECT) มีใจความว่า "ผลของพันธะหรือสิ่งเชื่อมโยง (BOND) ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองจะมีพลังถ้าผู้เรียนมีความพอใจ ในทางตรงกันข้าม พันธะเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองจะไม่มีพลังถ้าผู้เรียนไม่ได้รับความพอใจ หรืออาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้จะได้อะไรถ้าผู้เรียนได้รับความพอใจและจะเรียนได้น้อยถ้าไม่ได้รับความพอใจ" (รองศาสตราจารย์อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์ : 2530)

กฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงาน คือ กฎหมายที่เกี่ยวกับการทำงานของลูกจ้างอันเกิดจากการจ้างแรงงานที่กำหนดกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติของการจ้างแรงงาน เช่น การทำสัญญาจ้างแรงงาน การกำหนดความสัมพันธ์และหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง การกำหนดสภาพภาพการทำงานของลูกจ้าง เป็นต้น และนอกจากนี้กฎหมายแรงงานยังรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ใช้แรงงาน ในการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารแรงงาน เช่น การจัดหางาน การสงเคราะห์อาชีพ และการทำงานของคนต่างด้าว เป็นต้น ดังนั้น กฎหมายแรงงานจะมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายของรัฐเป็นสำคัญ

ขอบข่ายของกฎหมายแรงงานเมื่ออยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองผู้ใช้แรงงานเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งออกได้ 3 ภาค คือ

1. การให้ความคุ้มครองก่อนเข้าทำงาน เช่น การจัดหางาน การสงเคราะห์อาชีพ
2. การให้ความคุ้มครองขณะทำงาน เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้าง การกำหนดมาตรการให้ความปลอดภัยในการทำงาน การกำหนดเวลาทำงาน และเวลาพักผ่อน
3. การให้ความคุ้มครองเมื่อออกจากงาน เช่น การจ่ายค่าชดเชย การจ่ายเงินทดแทน การกระทำอันไม่เป็นธรรม

ลักษณะของกฎหมายแรงงาน

1. เป็นกฎหมายเอกชนถึงมหาชน ในส่วนที่เป็นกฎหมายเอกชน เพราะเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่มีต่อกันในเรื่องการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้นายจ้างและลูกจ้าง มีเสรีภาพในการแสดงเจตนาพร้อมเจรจาต่อรองกันได้โดยไม่ขัดต่อดำรงกฎหมาย เช่น การกำหนดขั้นตอนในการเจรจาเกี่ยวกับสภาพการจ้างการหยุดงานและการเรียกร้องปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ให้สูงกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ เป็นต้น

ในส่วนที่เป็นกฎหมายมหาชน เพราะรัฐ ได้เข้าแทรกแซงให้นายจ้างและลูกจ้างต้องปฏิบัติตามที่รัฐต้องการ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศในฐานะมีรัฐที่อำนาจเหนือ

กว่า เช่นการกำหนดในเรื่องการคุ้มครองแรงงาน การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำการกำหนดในการ
 จ้างต้องจ่ายค่าชดเชย ให้กับลูกจ้างเมื่อลูกจ้างออกจากงาน โดยไม่ใช่ความผิดของลูกจ้าง เป็นต้น
 ซึ่งหากนายจ้างฝ่าฝืนก็จะมีความผิดและถูกลงโทษโดยรัฐ อันเป็นรูปแบบของ
 กฎหมายมหาชน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายพิเศษฉบับหนึ่ง ที่มีลักษณะ
 เป็นทั้งกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนอยู่ร่วมกันในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งกฎหมายในลักษณะ
 เช่นนี้ ไม่ค่อยจะมีมากนัก

2. เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

โดยที่กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายที่รัฐจัดทำขึ้น เพื่อมุ่งประโยชน์ร่วมกันของผู้ใช้
 แรงงานและมุ่งเสริมนโยบายสาธารณะของกฎหมายมหาชนเป็นหลัก มากกว่าที่จะมุ่งเน้นถึงความ
 คัดลึทธิในการแสดงเจตนาและเสรีภาพในบางแห่ง ดังนั้นหากนายจ้างซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจ
 มากกว่าลูกจ้างทำสัญญาซึ่งขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายแรงงานย่อมทำไม่ได้ มิฉะนั้นอาจทำให้นาย
 จ้างใช้อำนาจของตนที่มีมากกว่ากดขี่และเอาเปรียบลูกจ้างในการทำงานได้โดยง่าย

3. เป็นกฎหมายสวัสดิการสังคม

กฎหมายแรงงานบัญญัติขึ้นเพื่อก่อประโยชน์ และให้ความเป็นธรรมกับสังคม โดยเฉพาะ
 เฉพาะผู้ใช้แรงงานอันควรจะได้รับสวัสดิการ และความคุ้มครองจากนายจ้างและรัฐบาลเป็นการ
 ตอบแทนแรงงานที่เขาทุ่มเทให้ไปดังนั้นจึงมุ่งเน้น ในเรื่องการประกันความมั่นคงในสังคมให้ลูกจ้าง
 เพื่อให้ได้รับค่าจ้างเพียงพอกับการดำรงชีพในสังคม และเมื่อถูกออกจากงานโดยไม่ใช่ความผิดก็
 จะได้รับเงินตอบแทนการทำงานเรียกว่าค่าชดเชยหรือเมื่อประสบอุบัติเหตุหรือถึงแก่ความตาย
 เนื่องจากการทำงานย่อมได้ค่าทดแทน เป็นต้น

กฎหมายแรงงานเป็นรูปการจัดสวัสดิการทางสังคม ให้กับผู้ใช้แรงงานในกิจกรรม
 อุตสาหกรรม ซึ่งแผ่ขยายรวดเร็วในปัจจุบันเพื่อคุ้มครองให้ความเป็นธรรมและให้ความปลอดภัยแก่
 ผู้ใช้แรงงานให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และเมื่อหากเกิดเหตุเฉพาะหน้าขึ้น ก็จะมีสวัสดิการอย่าง
 เพียงพอและทั่วถึง ปัญหาแรงงานย่อมจะไม่เกิดขึ้นอันนำไปสู่ความสงบ และความมีเสถียรภาพของ
 รัฐบาล

4. กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายที่มีความยืดหยุ่น

เพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับ

สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการปรับปรุงเกี่ยวกับค่าจ้างขั้นต่ำของลูกจ้าง ดังนั้นในหลายประเทศ จึงจัดตั้งศาลแรงงานขึ้น เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ข้อพิพาท แรงงาน อันเป็นองค์กรที่มีกรรมวิธีพิจารณาแตกต่างไปจากศาลธรรมดา

ประเภทของกฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างและกำหนดความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ลูกจ้างในการทำงานให้นายจ้าง ดังนั้นกฎหมายแรงงานจึงมีหลายประเภทดังนี้

1. กฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง
2. กฎหมายว่าด้วยความคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2515
3. กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518
4. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดหางาน
5. กฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์อาชีพ พ.ศ. 2499
6. กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

เป็นต้น

ความหมายของกฎหมายแรงงาน

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปความหมายของกฎหมายแรงงานได้ว่า หมายถึง "ข้อบังคับที่รัฐได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เกี่ยวกับการจ้างและการทำงาน องค์กรของฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง การเจรจาต่อรองเกี่ยวกับสภาพการจ้าง การระงับข้อพิพาทแรงงาน การนัดหยุดงาน ปิคงาน งตจ้าง สหภาพแรงงาน ตลอดจน การกำหนดคุ้มครองความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง การจัดหางาน การสงเคราะห์อาชีพ และการส่งเสริมการทำงาน เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการทำงานให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น"

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการใช้แรงงานของลูกจ้าง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองลูกจ้างมิให้ลูกนายจ้างใช้งานเกินสมควร กฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลูกจ้างที่สำคัญและยังคงใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ซึ่งมีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องการใช้แรงงานหญิง การใช้แรงงานเด็ก อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หน้าที่ของนายจ้างเมื่อมีการเลิกจ้าง ความรับผิดชอบของนายจ้างในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย หรือถึงแก่ความตายเนื่องจากการทำงาน สวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของลูกจ้าง การจัดทำเอกสารทะเบียนลูกจ้าง การคำนวณค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด และข้อบังคับการทำงาน แต่เนื้อหาของการให้ความคุ้มครองลูกจ้างในเรื่องเหล่านี้อยู่ในดุลยพินิจของฝ่ายบริหารที่จะออกประกาศกระทรวงมหาดไทยในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2 และข้อ 14 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 กระทรวงมหาดไทยจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้ให้ ใช้บังคับแก่

- (1) ราชการส่วนกลาง
- (2) ราชการส่วนภูมิภาค
- (3) ราชการส่วนท้องถิ่น
- (4) กิจการอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

ข้อ 2 ในประกาศนี้

“นายจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดยจ่ายค่าจ้างให้ และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคลหมายความว่า ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้น และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงาน

แทนผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล

“ลูกจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่นายจ้างเพื่อรับค่าจ้างไม่ว่าจะเป็นผู้รับค่าจ้างด้วยตนเองหรือไม่ก็ตาม และหมายความรวมถึงลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว แต่ไม่รวมถึงลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้าน

“ลูกจ้างประจำ” หมายความว่า ลูกจ้างซึ่งนายจ้างตกลงจ้างไว้เป็นการประจำ

“ลูกจ้างชั่วคราว” หมายความว่า ลูกจ้างซึ่งนายจ้างตกลงจ้างไว้ไม่เป็นการประจำ เพื่อทำงานอันมีลักษณะเป็นครั้งคราว เป็นการจร หรือเป็นไปตามฤดูกาล

“วันทำงาน” หมายความว่า วันที่กำหนดให้ลูกจ้างทำงานตามปกติ

“วันหยุด” หมายความว่า วันที่กำหนดให้ลูกจ้างหยุดประจำสัปดาห์ หยุดตามประเพณี หรือหยุดพักผ่อนประจำปี

“วันลา” หมายความว่า วันที่นายจ้างอนุญาตให้ลูกจ้างลาภิกหรือลาป่วย

“เวลาพัก” หมายความว่า ระยะเวลาที่กำหนดให้ลูกจ้างหยุดพักระหว่างการทำงาน

“ค่าจ้าง” หมายความว่า เงินหรือเงินและสิ่งของที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นการตอบแทนการทำงานในเวลาทำงานปกติของวันทำงาน หรือจ่ายให้โดยคำนวณตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ และหมายความรวมถึงเงินหรือเงินและสิ่งของที่จ่ายให้ในวันหยุดซึ่งลูกจ้างไม่ได้ทำงานและในวันลาด้วย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะกำหนด คำนวณ หรือจ่ายเป็นการตอบแทนในวิธีอย่างไร และไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร

“ค่าล่วงเวลา” หมายความว่า เงินที่นายจ้างจ่ายเป็นการตอบแทนการทำงานนอกเวลาทำงานปกติ

“ค่าทำงานในวันหยุด” หมายความว่า การที่ลูกจ้างได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตายเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง หรือการป้องกันรักษาประโยชน์ให้แก่นายจ้าง

“เจ็บป่วย” หมายความว่า การที่ลูกจ้างเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้างด้วยโรคซึ่งเกิดขึ้นตามลักษณะหรือสภาพของงาน หรือโรคซึ่งเกิดขึ้นจากการทำงานตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนดชนิดของโรคนั้น

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้แก่ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิตามประกาศนี้ สำหรับการประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วย หรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายของลูกจ้าง

“ค่ารักษาพยาบาล” หมายความว่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการตรวจ การรักษา การพยายาม และการอื่นที่จำเป็น เพื่อให้ผลของการประสบอันตรายหรือการเจ็บป่วยบรรเทาหรือหมดสิ้นไป และหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องใช้หรือวัตถุที่ใช้ทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะที่ประสบอันตรายนั้นได้

“ค่าทำศพ” หมายความว่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำศพตามประเพณีของลูกจ้างซึ่งถึงแก่ความตาย หรือตามประเพณีแห่งท้องถิ่น

“เงินทดแทน” หมายความว่า เงินที่จ่ายให้เป็นค่าทดแทน ค่ารักษาพยาบาลและค่าทำศพ

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมแรงงาน

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมวดที่ 1

การใช้แรงงานทั่วไป

ข้อ 3 ให้นายจ้างประกาศกำหนดเวลาทำงานปกติของลูกจ้างไว้ ดังต่อไปนี้

(1) งานอุตสาหกรรม ไม่เกินสัปดาห์ละสี่สิบแปดชั่วโมง

(2) งานขนส่ง ไม่เกินวันละแปดชั่วโมง

(3) งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของลูกจ้าง ตามที่กระทรวงมหาดไทย

ได้กำหนด ไม่เกินสัปดาห์ละสี่สิบสองชั่วโมง

(4) งานพาณิชยกรรม หรืองานอื่นซึ่งมีใช้งานตาม (1) (2) และ (3) ไม่เกินสัปดาห์ละห้าสิบสี่ชั่วโมง

เพื่อประโยชน์แห่งข้อนี้

(1) “งานอุตสาหกรรม” หมายความว่า

(ก) การทำเหมืองแร่ เหมืองหิน หรือกิจการอื่นใดที่เกี่ยวกับการขุดค้นแร่ธาตุ หรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างอื่น

(ข) การทำ ผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อม ซ่อมบำรุง แปรสภาพหรือทำลาย ซึ่ง วัตถุหรือทรัพย์สิน และรวมถึงการต่อเรือ การให้กำเนิด แพลงและจ่ายไฟฟ้า หรือพลังงานอย่างอื่น

(ค) การก่อสร้าง ต่อเติม ติดตั้ง ซ่อม ซ่อมบำรุง ตัดแปลงหรือรื้อถอนอาคาร สนามบิน ทางรถไฟ ทางรถราง ท่าเรือ อู่เรือ สะพานเทียบเรือ ทางน้ำ ถนน อุโมงค์ สะพาน ท่อระบาย ท่อน้ำ โทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้า ก๊าซ หรือประปา หรืองานก่อสร้างอื่น ๆ รวมทั้งการเตรียมหรือวางรากฐานของงานก่อสร้างหรือโครงสร้างนั้น ๆ

(ง) กิจกรรมอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้อำนาจ

(2) "งานขนส่ง" หมายความว่า การลำเลียงหรือเคลื่อนย้ายบุคคลหรือสิ่งของด้วยเครื่องอุปกรณ์การขนส่ง

(3) "งานพาณิชย์กรรม" หมายความว่า

(ก) การซื้อขายและเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สินให้เช่าซื้อ รับจ้างทำของที่มีใช้งาน อุตสาหกรรม ให้กู้ยืม รับฝากทรัพย์สิน รับจำนอง รับจำนำ เก็บของในคลังสินค้า รับประกันภัย รับโอนหรือรับจัดส่งเงิน หรือการธนาคาร หรือบริการที่เรียกค่าตอบแทน

(ข) กิจกรรมที่มีลักษณะผสมระหว่างงานอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ซึ่งมีงานพาณิชย์กรรมเป็นธุรกิจส่วนใหญ่

(ค) กิจกรรมอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้อำนาจ

ข้อ 4 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานเกินกำหนดเวลาทำปกติ ตามข้อ 3 (2) เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

ข้อ 5 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานเกินกำหนดเวลาทำงานปกติตามข้อ 3 (3)

ข้อ 6 ในวันที่มีการทำงานให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพักติดต่อกันไม่น้อยกว่าวันละหนึ่งชั่วโมง หลังจากลูกจ้างได้ทำงานในวันนั้นมาแล้วไม่เกินห้าชั่วโมง

นายจ้างและลูกจ้างจะตกลงกันล่วงหน้าให้มีเวลาพักน้อยกว่าครึ่งหนึ่งชั่วโมงก็ได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าครึ่งละยี่สิบนาที และเมื่อรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่าวันละหนึ่งชั่วโมง

ความในข้อนี้มีให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ลูกจ้างทำงานในหน้าที่ที่มีลักษณะต้องทำติดต่อกันไป โดยได้รับความยินยอมจากลูกจ้างแล้ว หรือเป็นงานฉุกเฉิน โดยจะหยุดเสียมิได้

ข้อ 7 ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์ไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละหนึ่งวัน โดยวันหยุดประจำสัปดาห์ต้องมีระยะเวลาห่างกันไม่เกินหกวัน นายจ้างและลูกจ้างทั้งหมดหรือบางคนจะตกลงกันล่วงหน้าสะสมและเลื่อนวันหยุดประจำสัปดาห์ไปเมื่อใดก็ได้ แต่ต้องอยู่ในระยะเวลาไม่เกินสี่สัปดาห์ติดต่อกัน

ข้อ 8 ในกรณีที่วันหยุดประจำสัปดาห์ไม่แน่นอน ให้นายจ้างประกาศกำหนดวันหยุดให้ลูกจ้างทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน และแจ้งเป็นหนังสือให้พนักงานตรวจแรงงาน ทราบภายในเจ็ดนับแต่วันที่ประกาศกำหนด

ข้อ 9 ให้นายจ้างประกาศกำหนดวันหยุดตามประเพณีไม่น้อยกว่าปีละสิบสามวัน โดยรวมวันแรงงานแห่งชาติด้วย

ถ้าวันหยุดตามประเพณีวันใดตรงกับวันหยุดประจำสัปดาห์ให้เลื่อนวันหยุดตามประเพณีวันนั้นไปหยุดในวันทำงานถัดไป

การกำหนดวันแรงงานแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 10 ลูกจ้างซึ่งทำงานติดต่อกันมาแล้วครบหนึ่งปี มีสิทธิหยุดพักผ่อนประจำปีได้ไม่น้อยกว่าปีอื่นก็ได้

ข้อ 11 ในกรณีที่งานมีลักษณะต้องทำติดต่อกัน ถ้าหยุดจะเสียหายแก่งานหรือเป็นงานฉุกเฉิน โดยจะหยุดเสียมิได้ นายจ้างจะให้ลูกจ้างทำงานเกินเวลาทำงานปกติตามข้อ 3 (1) และ (4) หรือในวันหยุดเท่าที่จำเป็นก็ได้

กิจการโรงแรม สถานมหรสพ งานขนส่ง ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่มสโมสรมุขม และกิจการอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะ ได้กำหนด นายจ้างจะให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดก็ได้

เพื่อประโยชน์แก่การผลิต การจำหน่ายและการบริการ นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานเกินเวลาทำงานปกติหรือในวันหยุดได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ โดยได้รับอนุญาตให้เป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

ข้อ 12 ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้ในปีหนึ่งไม่เกินสามสิบวันทำงาน การลาป่วยตั้งแต่สามวันขึ้นไป นายจ้างจะให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองของแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งก็ได้ ถ้าลูกจ้าง ไม่อาจหาแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งได้ ให้ลูกจ้างชี้แจงให้นายจ้างทราบ

ถ้านายจ้างจัดแพทย์ไว้ให้แล้ว ให้แพทย์นั้นเป็นผู้ออกใบรับรอง เว้นแต่ลูกจ้างไม่สามารถให้แพทย์นั้นตรวจได้

ข้อ 12 ทวิ ในกรณีที่นายจ้างจะพาลูกจ้างของตนไปทำงานในต่างประเทศต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

การขออนุญาต นายจ้างต้องยื่นคำขอพร้อมด้วยหลักฐานและเอกสารดังต่อไปนี้

- (1) หลักฐานแสดงการว่าจ้างระหว่างผู้ว่าจ้างในต่างประเทศกับผู้ขออนุญาต
- (2) เอกสารรับรองของส่วนราชการแสดงฐานะหรือกิจการของผู้ขออนุญาต
- (3) หลักฐานการอนุญาตของส่วนราชการแห่งประเทศไทยที่อนุญาตให้ผู้ขออนุญาตเข้าไป

ประกอบกิจการภายในประเทศ

(4) หลักฐานการอนุญาตของส่วนราชการแห่งประเทศไทยของผู้ว่าจ้างที่อนุญาตให้ผู้ขออนุญาตนำลูกจ้างเข้าไปทำงานในประเทศ

(5) ร่างสัญญาจ้างระหว่างผู้ขออนุญาตกับลูกจ้างที่จะไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพการจ้างมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานการคุ้มครองแรงงานในประเทศของผู้ว่าจ้าง

ข้อ 12 ตริ สัญญาจ้างต้องทำอย่างน้อยสามฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกับร่างสัญญาที่ระบุไว้ในข้อ 12 ทวิ (5) และต้องมอบให้พนักงานเจ้าหน้าที่หนึ่งฉบับภายในสิบห้าวันนับแต่วันทำสัญญา นายจ้างและลูกจ้างคนละหนึ่งฉบับ

ข้อ 12 จัตวา เมื่อลูกจ้างเดินทางไปถึงประเทศของผู้ว่าจ้าง ผู้ขออนุญาตหรือผู้แทนต้องดำเนินการให้ลูกจ้างไปรายงานตัวหรือแจ้งเป็นหนังสือให้สำนักงานแรงงานในประเทศนั้นทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ลูกจ้างเดินทางไปถึง ในกรณีที่ไม่มีสำนักงานแรงงานภายในประเทศนั้น ให้รายงานตัวหรือแจ้งให้สถานทูตไทยหรือสถานกงสุลไทยทราบภายในระยะเวลาดังกล่าว

การใช้แรงงานเด็ก

ข้อ 20 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบสองปีเป็นลูกจ้าง

ข้อ 21 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง

เว้นแต่

(1) รับเด็กนั้นไว้เป็นลูกจ้างสำหรับทำงานตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้อำหนด ซึ่งงานนั้นต้องไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความเจริญเติบโตของร่างกาย

(2) รับเด็กนั้นไว้เป็นลูกจ้างสำหรับงานอื่นที่กระทรวงมหาดไทยมิได้อำหนด ตาม (1) โดยได้รับอนุญาตจากพนักงานออกใบอนุญาต

ข้อ 22 ในการขออนุญาตตามข้อ 21 (2) นั้น ให้นายจ้างเป็นผู้ยื่นคำขอตามแบบที่อธิบดีกำหนด พร้อมกับนำเด็กและหลักฐานดังต่อไปนี้มาเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

- (1) เอกสารแสดงหน้าที่การงาน กำหนดชั่วโมงทำงาน และวันหยุด
- (2) เอกสารแสดงอายุของเด็ก
- (3) เอกสารแสดงความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ในกรณีที่พนักงานออกใบอนุญาตเห็นสมควร จะให้นายจ้างนำใบรับรองของแพทย์แผนปัจจุบันขึ้นหนึ่งรับรองว่าเด็กนั้นมีร่างกายสมบูรณ์และสามารถทำงานตามที่ขออนุญาตได้พร้อมทั้งใบรับรองของโรงเรียนแสดงเวลาเรียนและผลการศึกษาด้วยก็ได้

ข้อ 23 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีทำงานระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา และ 06.00 นาฬิกา เว้นแต่เด็กนั้นเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน แต่ในระยะดังกล่าวนี้ต้องจัดให้เด็กได้นักผ่อนตามสมควร

ข้อ 24 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีทำงานในวันหยุด

ข้อ 25 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบปีแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน

(2) งานที่ต้องทำไต่ดินหรือไถน้ำ

(3) งานผลิตหรือขนส่งวัตถุเคมีที่เป็นอันตราย วัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุ

ไวไฟ

(4) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี

(5) งานอื่นที่กระทรวงมหาดไทยจะ ได้กำหนด

สวัสดิการตามกฎหมายแรงงาน

สวัสดิการตามกฎหมายแรงงานในประเทศไทยในปัจจุบัน ตามที่ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองบัญญัติไว้ นั้น เป็นสวัสดิการ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของลูกจ้าง

ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ให้นายจ้างจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วมอันถูกต้องตามสุขลักษณะ และมีปริมาณเพียงพอแก่ลูกจ้าง
2. ให้นายจ้างจัดให้มีบริการในการปฐมพยาบาล หรือการรักษาพยาบาลเพื่อช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย
3. ให้นายจ้างจัดให้มีการระบายอากาศ ทางระบายน้ำและสิ่งโสโครก แสงสว่าง และทางออกฉุกเฉินในอาคารที่ลูกจ้างทำงาน
4. ให้นายจ้างจัดให้มีเครื่องป้องกันอันตราย
5. ให้นายจ้างจัดให้มีการตรวจร่างกายลูกจ้างประจำปี

เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า ค่าจ้างตอบแทนการทำงานและสวัสดิการตามกฎหมายแรงงานนั้น แตกต่างกันมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงสวัสดิการที่นายจ้างจัดให้แก่ลูกจ้าง ในทางปฏิบัติดังกล่าวแล้ว สวัสดิการหลายอย่างที่ให้เป็นเงิน หรือสิ่งของ ในลักษณะที่เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือลูกจ้าง มีลักษณะคล้ายกับค่าจ้างตอบแทนการทำงานมากกว่าสวัสดิการตามกฎหมายแรงงาน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาต่อความเข้าใจของนายจ้างและลูกจ้าง ตลอดจนการตีความกฎหมายแรงงาน

ธีระ หงส์เจริญ (ธีระ หงส์เจริญ: 2526) ได้ศึกษาเรื่องค่าจ้างตามกฎหมายแรงงาน โดยศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับค่าจ้างในการทำงาน อาทิเช่น สภาพการทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาของลูกจ้าง และการปฏิบัติต่อกันของนายจ้างและลูกจ้าง วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้ากระทำโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาของศาล ความคิดเห็นของนักวิชาการ ตัวบทกฎหมายของต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์ปัญหาของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ค่าจ้างเป็นสาระสำคัญของการจ้างงาน การแก้ปัญหาในเรื่องค่าจ้างอยู่ที่การบัญญัติกฎหมายเสียใหม่ให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ เพื่อให้ความคุ้มครองค่าจ้างแก่ผู้ใช้แรงงาน เพราะบทบัญญัติแรงงานในปัจจุบันบัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ และไม่ละเอียดครอบคลุมข้อเท็จจริงในสภาพการจ้างแรงงาน จึงทำให้เกิดปัญหาทางการปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองผู้ใช้แรงงาน และการใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการจ้างแต่ละประเภท ยิ่งกว่านั้นยังพบว่า การดำเนินนโยบายของรัฐเท่าที่ผ่านมา รัฐมิได้กำหนดนโยบายที่ชัดเจน เพื่อให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานอย่างแท้จริง

คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ (คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ : 2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายในการใช้แรงงานเด็ก โดยดำเนินการวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักสากลขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ โดยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็กตามสถานประกอบการประเภทอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และสถานบริการต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ เพื่อพิจารณามาตรการและแนวความคิดที่ดีในเรื่องการคุ้มครองแรงงานเด็ก จากการวิจัยพบว่า กฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กฉบับปัจจุบันของประเทศไทยยังมีปัญหาและมีข้อบกพร่องอยู่มาก ปัญหาในการคุ้มครองแรงงานเด็กนั้น นอกจากปัญหาทางด้านกฎหมายแล้วยังมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ใช้แรงงานเด็กกันอย่างไม่ถูกต้อง

หนังสือการ์ตูน

หนังสือการ์ตูนตามท้องตลาด โดยทั่วไปมักจะเป็นหนังสือขนาดเล็กประมาณ 7x10 นิ้ว หนาราว 48 หน้า ส่วนมากเป็นภาพสีสดใส พิมพ์ด้วยกระดาษที่ใช้ทำหนังสือพิมพ์ หรือกระดาษอื่นที่มีคุณภาพเดียวกัน หนังสือการ์ตูนมักจะมีรูปเล่มเดียวกันและมีราคาไล่เลี่ยกันด้วย

การ์ตูนที่ดีจะต้องมีรายละเอียดน้อยที่สุด และมีลักษณะเฉพาะตัวแล้วยังเป็นที่ยูจกกันดีของแต่ละสถานที่ตั้งและบุคคล จะเป็นการยาก การสื่อความหมายได้เร็วขึ้น นักเขียนการ์ตูนมักจะมีเอกลักษณ์ตนเองต่าง ๆ กัน เช่น เอกลักษณ์ที่เป็นที่ยูจกกันดีและยูจกกันแพร่หลายในเมืองไทยคือ "คู่ชเล็ก" ซึ่งทุกคนยูจกกันดีว่าแทนตัวใคร

จิตวิทยาเกี่ยวกับหนังสือการ์ตูน

นักจิตวิทยา และผู้ชำนาญโรคทางจิต หลายคนได้แบ่งเล็งถึงเหตุที่ทำให้การ์ตูนมุ่งขึ้นสู่ความนิยมของประชาชนอย่างรวดเร็วน่าประหลาดใจ ดอกเตอร์ ลอเลทตา เบนเดอร์

(Dr. Lauretra Bender) ให้ความเห็นว่าหนังสือประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อชนบทรรมนิยม และความเชื่อถือของชาวบ้าน นิยายอนินิหารของผู้วิเศษ เทพนิยาย การแสดงหุ่น

หนังสือการ์ตูน (COMIC MAGAZINES) คล้ายคลึงกับขนบธรรมเนียมของชุมชน เนื่องจากการ์ตูนเจริญงอกงามขึ้นมาจากสังคม โดยปราศจากความจงใจ หรือความตั้งใจ ฉะนั้น หนังสือการ์ตูนจึงมักจะเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นสภาพจิตใจ สภาพสังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชนชุมชนนั้น ๆ หนังสือการ์ตูนจึงเป็นสิ่งผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ของคนได้ทางหนึ่ง

ในการอ่านหนังสือการ์ตูน ผู้อ่านมักสำคัญตัวว่าเป็นพระเอก นางเอกของเรื่อง ผู้มีความสามารถต่อสู้กับอุปสรรค ความบีบบังคับต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวร้าวของมนุษย์ ซึ่งคุณความอยู่ทุกขณะ ความรู้สึกเช่นนี้หนังสือการ์ตูนสร้างให้มีขึ้นในจิตใจผู้อ่านได้อย่างง่ายดาย อิทธิพลของการ์ตูนสามารถทำให้เด็กที่อ่อนแอ ซลาดกัว กลายเป็นผู้ที่เก่งกล้า เพราะมักจะสำคัญตัวเองเป็นพระเอกในเรื่องนั้นจริง ๆ ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการ์ตูนมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อเด็กและผู้ใหญ่ ในการสร้างสรรค์อารมณ์ให้มีขึ้นได้ตามธรรมชาติ

เหตุผลอีกอันเกี่ยวกับความนิยมที่มีต่อหนังสือการ์ตูน คือ ผู้อ่านการ์ตูนเข้าใจเรื่องราว ตลอดจนความหมายจากภาพมากกว่าคำบรรยาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันเป็นสากล โดยเฉพาะเด็กก่อนเข้าโรงเรียน คนไม่รู้หนังสือและชาวต่างชาติต่างภาษา ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะสามารถเข้าใจถึงความหมายและเรื่องราวของรูปภาพได้เช่นเดียวกับผู้ที่อ่านหนังสือออก กริยาท่าทาง ตลอดจนสีล้นต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอารมณ์อ่อนไหวรวมไปเป็นอันดับแรก และประกอบกับหนังสือการ์ตูนมีราคาจำหน่ายต่ำกว่าและมีจำนวนมากทำให้เลือกอ่านได้สะดวก

ความสนใจของเด็กเกี่ยวกับการ์ตูน หนังสือ และนิตยสารจะเป็นไปในลักษณะเดียวกัน เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนจะสนใจการ์ตูนประเภทสัตว์ที่สามารถพูดได้เหมือนมนุษย์ในระดับประถมต้น ความสนใจเริ่มแตกต่างกันตามเพศอย่างเห็นได้ชัด เด็กชายสนใจเรื่องที่ตื่นเต้นและการผจญภัย มีความสนใจในด้านความเป็นจริงน้อยมาก เรื่องที่เต็มไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับกริยาที่คล่องแคล่ว ว่องไว วีรบุรุษผู้สามารถเป็นที่โปรดปรานของเด็กผู้ชายมาก

เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเข้าสู่วัยที่เทิดทูนวีรบุรุษ คือ ประมาณระดับชั้นประถมปีที่ 6 เด็กจะสนใจเนื้อเรื่องและการแสดงออกในลักษณะที่เป็นชายอย่างแท้จริง ตัวเอกของเรื่องจะต้องผ่านการผจญภัย เรื่องเต็มไปด้วยอาชญากรรมและความร้ายแรงต่าง ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับกีฬา และที่สนใจเป็นพิเศษคือเรื่องตลก

เด็กหญิงในระดับประถมต้นชอบการ์ตูนเกี่ยวกับผู้หญิง เด็ก และสัตว์ ชอบผู้หญิงที่มีความสามารถอย่างมหัศจรรย์ มีความสามารถในการกีฬา แต่ไม่ค่อยสนใจเรื่องการผจญภัยลึกลับ และ

สยของขวัญ เช่น เด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิงมักจะสนใจในการ์ตูนที่เกี่ยวกับสัตว์ เด็กโตชอบเรื่องรักมากกว่า เรื่องผจญภัย เด็กผู้หญิงต้องการการ์ตูนเรื่อง ประเภทที่เป็นหญิงแท้จริงแม้ว่าเด็กผู้หญิงบางคนในวัยนี้จะชอบการ์ตูนแบบที่เด็กผู้ชายชอบด้วย

เหตุผลเกี่ยวกับความสนใจในการ์ตูน

เด็กมีเหตุผลในการอ่านการ์ตูนไม่เหมือนกัน แต่เหตุผลส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน จากการศึกษาที่เด็กนำตนเอง ไปพัวพันกับตัวละครบางตัวในเรื่อง เด็กมีโอกาสที่จะแก้ปัญหาทางอารมณ์และปัญหาส่วนตัวได้

การ์ตูนเรื่องย่อจะทำให้เด็กห่างไกลจากความเป็นจริงที่ซ้ำซากในชีวิตประจำวัน การ์ตูนเรื่องอ่านง่ายราคาถูก นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ลึกซึ้ง สะท้อนขวัญและบางครั้งก็เป็นเรื่องตลกขบขัน การ์ตูนเหล่านี้มักจะออกมาในลักษณะที่ติดต่อกันเป็นชุด ฉะนั้นจึงทำให้เด็กเกิดการรอคอย นอกจากนั้นแล้ว การ์ตูนบางเรื่องยังแฝงไว้ ซึ่งศีลธรรมอีกด้วย ตัวเอกในเรื่องบางตัวมีพฤติกรรมที่เด็กอยากกระทำบ้าง ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการ์ตูนเรื่อง ก็คือ ง่ายต่อการเข้าใจและมีสีสันดึงดูดน่าสนใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กที่มีต่อการ์ตูน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 35) ได้รายงานการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทยว่า หนังสือการ์ตูนเป็นหนังสือที่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาชอบมากที่สุด มีจำนวนถึงร้อยละ 96.48 และนักเรียนมัธยมชอบอ่านถึงร้อยละ 94.91

ลาร์ริค (Larrick 1964 : 137) ได้ค้นพบคุณลักษณะของการ์ตูนและสาเหตุที่ทำให้เด็กอ่านหนังสือการ์ตูน ดังนี้คือ

1. หนังสือการ์ตูนให้ความพึงพอใจ สนองตอบความชอบความต้องการของเด็กในด้าน การดำเนินพฤติกรรมและการผจญภัย
2. เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แต่ละบทแต่ละตอนสั้นกระชับ สร้างความพึงพอใจให้แก่เด็กได้เร็ว
3. อ่านง่าย อันที่จริงคนอ่านไม่คล่องก็สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยการดูรูปภาพ

4. ทาอ่านได้ทุกแห่งหน
5. ใคร ๆ ก็อ่านการ์ตูนกัน เด็ก ๆ ทั้งชายและหญิงต้องการการยอมรับในกลุ่ม เด็กที่ไม่อ่านการ์ตูนอาจรู้สึกว่าเขากำลังแยกตัวออกจากกลุ่ม
6. เด็กหลายคนไม่มีหนังสือจะอ่าน เลยหันไปหาหนังสือการ์ตูน
หนังสือการ์ตูนเหมาะสมที่จะทำเป็นหนังสือสำหรับเด็ก โดยทำเป็นหนังสือประกอบ
หลักสูตรในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้เพราะหนังสือการ์ตูนนั้นดูง่าย เข้าใจง่าย
และเรียกร้องความสนใจของนักเรียน ได้ดีกว่าหนังสือที่มีแต่ข้อความและตัวอักษรเพียงอย่างเดียว
ผู้เขียนสามารถสอดแทรกความรู้ ความคิดเห็น และคุณธรรมต่าง ๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดใน
ตัวเด็กนักเรียนไว้ภายในภาพและเรื่องราวในหนังสือการ์ตูนได้เป็นอย่างดี

การประเมินผลการ์ตูน

การ์ตูนเรื่องมีบทบาทสำคัญในการอ่านของเด็กมานานแล้ว ถ้าเด็กไม่ได้รับอนุญาตให้อ่านการ์ตูนจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองแตกต่างไปจากเพื่อน เด็กไม่สามารถพูดคุยกับเพื่อนเรื่องการ์ตูน ในขณะที่เพื่อน ๆ คุยกัน เด็กที่ไม่มีการ์ตูนแลกกอ่านกับเพื่อน เด็กประเภทนี้อาจเข้ากลุ่มกับเพื่อนในวัยเดียวกันไม่ได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการ์ตูนเรื่องแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม

- ก. แนวความคิดของกลุ่มที่เห็นคุณค่าของการ์ตูน
 1. การ์ตูนประกอบขึ้นด้วยชีวิตพื้นบ้านในปัจจุบัน รวมทั้งนิยายของกรีกด้วย
 2. การ์ตูนสร้างประสบการณ์ในการอ่านให้แก่เด็ก เด็กจะอ่านด้วยความเพลิดเพลิน การ์ตูนอาจจะกระตุ้นเด็กให้หันมาทักษะในการอ่าน กระตุ้นให้เด็กอ่านมากขึ้นและอาจจะช่วยยั่วยุเด็กที่ไม่สนใจในการอ่านให้หันมานิยมการอ่าน ถ้าเรื่องนั้นมีความสนุกสนานพอ
 3. ถ้าเด็กอ่านคำบรรยายการ์ตูนอย่างละเอียด เด็กจะมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งคำซึ่งเด็กจะได้พบบ่อย ๆ จากการอ่านหนังสืออื่น ๆ อีกด้วย
 4. การ์ตูนใช้สำหรับโฆษณาชวนเชื่อได้เป็นอย่างดี
 5. การ์ตูนใช้ช่วยในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. สามารถสนองความต้องการของเด็กในด้านความคิดฝัน โดยไม่ขัดกับวัยและความสามารถ และอาจจะมีความรู้สึกในขณะที่อ่านว่าได้ผจญภัยซึ่งในชีวิตจริงอาจไม่เกิดขึ้น
 7. ราคาถูก เพราะฉะนั้นเด็กสามารถเลือกซื้อได้ตามใจชอบ
 8. ให้ความเพลิดเพลินแก่เด็ก และสร้างความรู้สึกให้แก่เด็กเสมือนว่าเด็กได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องนั้นด้วย
 9. ไม่มีปัญหาทางพฤติกรรมระหว่างเด็กที่อ่านการ์ตูนเรื่องบอย ๆ กับเด็กที่ไม่ได้อ่านบอยนัก
 10. จากการที่เด็กนำตัวไปพัวพันกับการ์ตูนเรื่อง เด็กสามารถที่จะปรับตัวเองให้ดีขึ้น
 11. การ์ตูนช่วยให้เด็กผ่อนคลายความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย และความก้าวร้าวที่ผู้อื่นจะมีต่อตนและที่ตนจะมีต่อผู้อื่น
- ข. แนวความคิดของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการ์ตูน
1. การ์ตูนชักจูงเด็ก ให้สนใจในหนังสือประเภทวรรณคดีที่มีค่า น้อยลง เพราะมีความรู้สึกว่าการ์ตูนน่าอ่านมากกว่า
 2. เด็กที่อ่านหนังสือไม่คล่อง จะดูเฉพาะรูป และไม่พยายามจะอ่านคำบรรยาย
 3. การผจญภัยเท่าที่ปรากฏในการ์ตูนเรื่อง ห่างไกลจากความเป็นจริงทำให้เด็กไม่เข้าใจในโลกอย่างแท้จริง ถ้าเด็กอ่านหนังสือประเภทอื่นเด็กจะได้รับความจริงที่ใกล้เคียงกว่า
 4. การ์ตูนทำให้เด็กมีพัฒนาการในการอ่านน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย
 5. ศิลปะ เรื่องและภาษา ที่ปรากฏในการ์ตูนมักจะด้อยในด้านคุณภาพ การ์ตูนเรื่องนิยมใช้คำแสลง จึงเป็นการกระตุ้นให้เด็กเลียนแบบ ซึ่งขัดกับความต้องการของบิดา มารดา ผู้ปกครอง และครู
 6. การ์ตูนเรื่องกระตุ้นเด็กในเรื่องเพศ ความสะเทือนขวัญ และความร้ายแรงต่าง ๆ มากเกินไป
 7. การ์ตูนทำให้เด็กขาดกิจกรรมและความสนใจในด้านอื่น
 8. การที่พ่อแม่ห้ามเด็กอ่านการ์ตูน อาจจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขัดแย้งกับพ่อแม่ บางครั้งเด็กแอบนำการ์ตูนมาอ่านทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนแอบกระทำความผิด

9. การ์ตูนก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแก่เด็ก แม้จะไม่มีประจักษ์พยาน แต่อย่างไรก็ตามจัดได้ว่าการ์ตูนชักนำไปสู่อาชญากรรม เพราะปรากฏว่าผู้ที่ทำผิดทางอาชญากรรมได้แนวความคิดและวิธีการจากการอ่านการ์ตูน

10. เด็กที่หมกมุ่นกับการอ่านการ์ตูน โดยปกติแล้วจะมีความรู้สึกที่ว่า โลกของเขาไม่น่าสนใจ

11. การ์ตูนเรื่องมีผลต่อทัศนคติของเด็ก Podolsky กล่าวว่าทัศนคติของเด็กซึ่งได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนเรื่องจะครอบคลุมชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งทางบ้านและโรงเรียน ที่โรงเรียน เด็กจะกลายเป็นคนช่างฝัน หรือเชื่อในสิ่งมหัศจรรย์

12. การ์ตูนเรื่องจะขัดต่อความพยายามของพ่อแม่ และครู ในอันที่จะช่วยให้เด็กให้เรียนรู้ถึงการปรับปรุงในด้านสังคม เนื่องจากเด็กได้นำตัวเข้าไปพัวพันกับตัวละครที่ก้าวร้าวในการ์ตูนเรื่อง เด็กจะก้าวร้าวยิ่งขึ้นเมื่อถูกขัดขวางไม่ให้ก้าวร้าว ยิ่งกว่านั้น การ์ตูนเรื่องยังกระตุ้นเด็กให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนบางกลุ่ม ซึ่งครูและพ่อแม่พยายามจะช่วยให้เด็กมองสังคมในแง่ที่กว้างกว่านั้น

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่า การ์ตูนมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และมีผลต่อสุขภาพจิต และบุคลิกภาพของเด็ก สำหรับเด็กอเมริกันแล้ว การ์ตูนจัดอยู่ในประเภทของเล่นที่เด็กโปรดปรานอย่างหนึ่ง ถ้าเด็กใช้เวลาในการ์ตูนมากเกินไป ก็จะเป็นอันตรายในการปรับตัวเอง ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ถ้าเด็กรู้จักเลือกอ่านการ์ตูนและใช้เวลาอย่างเหมาะสมก็จะกลายเป็นนักอ่านคนหนึ่ง ไม่มีประจักษ์พยานว่าการ์ตูนมีผลต่อการเรียนทางโรงเรียน โดยเฉพาะในด้านการสะกดตัวและการอ่าน สรุปแล้วไม่ควรมีการตัดทอนการ์ตูนของเด็ก

ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อสำหรับเด็ก

ประเภทของหนังสือภาพสำหรับเด็ก

หนังสือภาพสำหรับเด็กในปัจจุบันนี้ มีเป็นจำนวนมาก การแบ่งประเภทของหนังสือสำหรับเด็กจึงมีหลายแนว เท่าที่ประมวลได้อาจแบ่งประเภทของหนังสือภาพสำหรับเด็กได้ 3 แนว ดังนี้

1. การแบ่งประเภทหนังสือเด็กตามเกณฑ์อายุเฉลี่ย แบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้คือ หนังสือสำหรับเด็ก อายุ 3-6 ปี, 6-11 ปี และ 11-14 ปี (ศึกษาธิการ : 2522 : ไม่ปรากฏ เลขหน้า)
2. การแบ่งประเภทหนังสือเด็ก ตามระดับชั้นเรียน แบ่งได้ 3 ระดับ คือวัยเด็กเล็ก (3-6 ปี) วัยประถมศึกษา (6-11 ปี) และวัยมัธยมศึกษา (13-18 ปี) (วิริยะ ลีริสิงห์ 2524 : 9)

เด็กในแต่ละวัยดังกล่าวข้างต้นมีความสนใจในการอ่านแตกต่างกัน ทั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างต่างกันเช่น อายุ เพศ ระดับชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ อย่างไรก็ตามเด็กวัย 6-11 ปี หรืออยู่ในระดับประถมศึกษาจะมีความสามารถในการอ่านพอสมควร โดยอ่านได้เป็นเรื่องเป็นราวต่อเนื่องกัน และมีช่วงความสนใจในการอ่านมากขึ้น ความสนใจเรื่องที่อ่านจะเบนจากเรื่องประเภทเทพนิยายมาสู่ เรื่องแบบอื่น ๆ ที่เป็นความจริงและเรื่องในชีวิตประจำวัน มีการทำกิจกรรมที่เป็นเรื่องเป็นราวขึ้น สนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ สิ้นสุดศตวรรษ สนใจสัตว์เลี้ยงการผจญภัย วิทยาศาสตร์ เรื่องที่เกิดขึ้นจริง และเรื่องราวของเด็กวัยเดียวกัน เด็กวัยนี้จะอยากอ่านหนังสือ อยากรู้ทุกอย่างเพราะอ่านหนังสือออกแล้ว ฉัตรชัย ศุภระภาญจน์ ได้ศึกษาความสนใจของวัยเด็กซึ่งแบ่งช่วงอายุเป็นช่วงสั้น ๆ สรุปได้ดังนี้

อายุ 6 ขวบ ยังสนใจในนิทานแต่เพิ่มความสนใจจากนิทานมาสู่เรื่องธรรมชาติใกล้ ๆ ตัวมากขึ้น สนใจเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ชอบอ่านหนังสือนิทานสัตว์ นิทานตลก และต้องมีภาพประกอบ

อายุ 7-8 ขวบ ช่วงเวลาความสนใจจะยาวขึ้น สามารถจดจำคำบอกเล่าและจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้ ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริง เช่นการผจญภัย ชีวิตในบ้าน เช่นนิทานพื้นบ้าน ตำนาน หรือเรื่องชวนคิด เช่น การทายปัญหา เป็นต้น

เด็กอายุ 9-11 ปี วัยนี้มีความสนใจต่อตนเองลดน้อยลง แต่กลับสนใจเพื่อน และสภาพแวดล้อมที่ห่างไกลตนเองมากขึ้น ชอบอ่านนิทานสัตว์ นิทานประจำชาติ รวมทั้งนิทานต่างชาติ แต่ก็ยังสนใจเรื่องผจญภัย เรื่องตื่นเต้นลึกลับ เรื่องแสดงความกล้าหาญ และเรื่องแสดงความมีน้ำใจนักกีฬา

สุนัตรา ชุมเกตุ (สุนัตรา ชุมเกตุ : 2526) สัมภาษณ์ความสนใจในการอ่านของเด็ก พบว่า เด็กระดับประถมศึกษา ชอบอ่านนิทาน นิยายมากที่สุด

3. แบ่งตามรูปแบบการเขียน ธรรมดาได้ 2 แบบคือ

3.1 ร้อยแก้ว หมายถึงการเขียนที่นำถ้อยคำมาเรียบเรียงกันไว้อย่างไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ

3.1.1 ลักษณะภาษา ใช้ภาษาพูดหรือภาษาสนทนา ใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติ โดยคำนึงถึงวัยของเด็ก ใช้ภาษาตรง ๆ เข้าใจง่ายไม่ต้องแปลความหมายอีกครั้ง

3.1.2 ลักษณะถ้อยคำ ใช้คำถูกต้องตามหลักภาษาไทย ใช้คำต่าง ๆ ไม่ซ้ำซ้อนจำเจ ใช้คำสุภาพ ไม่หยาบ หลีกเลียงการใช้ภาษาต่างประเทศ เลือกใช้คำที่สั้นกระชับรัดกุม ไม่อธิบายรายละเอียดจนเกินไป ควรเปิดโอกาสให้เด็กคิดขยายความด้วยสติปัญญาของตนเอง

3.2 ร้อยกรอง หมายถึงการนำเอาถ้อยคำมาเรียบเรียงให้มีขนาดความสั้นยาว เสียงสูงต่ำ หนักเบา ตามรูปแบบการประพันธ์ที่กำหนดไว้ ระบุประเภณี นาครทรรพ กล่าวถึงหลักการใช้ภาษาร้อยกรองว่า

3.2.1 ใช้คำง่าย คำไทยพยางค์เดียวหรือสองพยางค์ คำประสมสองพยางค์หรือสามพยางค์ คำซ้อนสองพยางค์ คำซ้ำ ล้วนเป็นคำที่นำมาใช้แต่งบทร้อยกรองสำหรับเด็ก เพราะจะช่วยให้เด็กเข้าใจความหมายได้ทันที

ลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ

หนังสือภาพสำหรับเด็ก ควรเป็นหนังสือที่เด็กได้อ่าน ได้รู้ และได้รับความเพลิดเพลิน ลักษณะของหนังสือที่เด็กชอบ พิจารณาจากรูปเล่มของหนังสือที่ละส่วน ได้ดังนี้ (วิริยะ ลิริสิงห์ 2524 : 14)

1. ชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องที่ให้ความสมบูรณ์ เด็กสามารถเข้าใจได้ทันทีที่อ่านชื่อ เด็กชอบชื่อเรื่องที่เป็นชื่อของสัตว์มีคำว่า ลูก หรือ วิเศษ รวมอยู่ด้วย

2. ปก หนังสือที่มีปกสวยงาม เด็กชอบมากกว่าหนังสือที่มีปกสีไม่สวย และเด็กชอบหนังสือปกแข็งมากกว่าปกอ่อน

3. ราคา เด็กชอบหนังสือที่มีราคาไม่แพงนัก ถ้าหนังสือสำหรับเด็กเล่มใดราคาแพงเกินไป บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ไม่นิยมซื้อให้อ่าน

4. ชื่อผู้แต่ง หนังสือสำหรับเด็กเล็ก ชื่อผู้แต่งอาจไม่มีความหมาย เด็กสนใจเรื่อง และภาพประกอบในหนังสือมากกว่าชื่อผู้แต่ง แต่สำหรับเด็กโต ชื่อผู้แต่งอาจมีความหมายบ้างในกรณี เด็กเคยรู้จักและเคยอ่านเรื่องของผู้แต่งนั้นมาก่อนและเป็นที่ถูกใจของเด็ก
 5. ภาพประกอบ เด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ และชอบภาพสีสวยงามที่เป็นจินตนาการในทำนองสัตว์ต่าง ๆ สามารถทำอะไรได้เหมือนมนุษย์ เช่น สันทนาการได้ มีเสื้อผ้า สวมใส่ เป็นต้น นอกจากนี้เด็กยังชอบภาพที่ดูง่าย ไม่ซับซ้อน
 6. ภาษาและตัวอักษร เด็กชอบหนังสือที่ใช้ภาษาง่าย ๆ ใช้ตัวอักษรง่าย ชัดเจน ไม่ใช้ตัวอักษรประดิษฐ์ ตัวอักษรต้องมีขนาดใหญ่พอเหมาะกับสายตาของเด็ก
 7. เนื้อเรื่อง เด็กชอบเรื่องสนุกสนาน นำหัวเราะ ชอบเรื่องที่ตัวละครของเรื่องเป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถเดินวิ่ง เคลื่อนไหวฉวยมือได้ เรื่องต่าง ๆ ที่เด็กชอบ ได้แก่ เรื่องที่แสดงถึงสิ่งเล็กสามารถชนะสิ่งใหญ่ได้ เรื่องที่จินตนาการที่สนุกสนานเหลือเชื่อ เรื่องที่เสริมสร้างลักษณะนิสัย เรื่องที่ต้องใช้เขาวัวยไหวพริบแก้ปัญหา และเรื่องที่ไม่ซับซ้อนมากนัก
 8. คุณภาพกระดาษ เด็กชอบหนังสือที่พิมพ์ด้วยกระดาษที่มีคุณภาพดีค่อนข้างแข็งและเป็นกระดาษสีขาว
 9. ขนาดรูปเล่มและการวางหน้า ในประเทศไทยนิยมใช้ขนาดรูปเล่มเพียง 2 ขนาด คือ 16 หน้ายกและขนาด 8 หน้ายก เพราะยึดถือความสะดวกในการพิมพ์เป็นหลัก เด็กชอบทั้งสองขนาด แต่ชอบปกแข็งมากกว่าปกอ่อน
 10. ความหนาบางของหนังสือ เด็กชอบหนังสือที่ไม่หนา หรือเนื้อเรื่องยาวเกินไปนัก
- สมทรง สิตลาพันธ์ (สมทรง สิตลาพันธ์ : 2515) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือที่นักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลายชอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นหนังสือเด็ก จำนวน 10 เล่ม นำไปให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน และการวิจัยปรากฏว่า
1. ขนาดรูปเล่ม นักเรียนชอบรูปเล่มขนาด 6 นิ้ว คูณ 8.5 นิ้ว แนวตั้ง มากที่สุดทุกระดับชั้น ขนาดที่นักเรียนชอบน้อยที่สุดคือ ขนาด 7 นิ้ว คูณ 10.04 นิ้ว ประเภทแนวตั้งเป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กชอบรูปเล่มแนวตั้งมากกว่าแนวนอน
 2. ขนาดตัวอักษร นักเรียนชอบตัวอักษร ประเภท ผศ. 20 ปลายี่ ตัวเรียงห่างมากที่สุดทุกระดับชั้น

3. ลักษณะภาพ นักเรียนชอบภาพวาดแบบไทยแท้ พิมพ์สอดสี 4 สีมากที่สุด รองลงมา คือ ภาพวาดตามแบบวอลท์ ดีสนีย์ ลักษณะภาพที่เด็กชอบน้อยที่สุด คือ ภาพวาดประเภทสีจาง
4. ในการเลือกขนาดรูปเล่ม นักเรียนเลือกโดยถือความกระชับรัดในการเปิดอ่านเป็นเกณฑ์
5. ในการคัดเลือกขนาดตัวอักษร นักเรียนถือความชัดเจนของตัวอักษรเป็นเกณฑ์ และถือความน่าอ่านรองลงมา
6. ในการพิจารณาเลือกภาพ นักเรียนเลือกภาพโดยถือเอาสีสวยสะดุดตาเป็นเกณฑ์ รองลงมาคือ ความชัดเจนของภาพ
7. ในการพิจารณาเลือกรูปเล่ม นักเรียนเห็นว่าหนังสือขนาด 5 นิ้ว คูณ 7.25 นิ้ว กระชับรัด และหนังสือขนาด 6 นิ้ว คูณ 8.5 นิ้ว เหมาะในการถือมากที่สุด
8. นักเรียนมีความเห็นว่า ตัว ผศ. คำรูนใหม่ขนาด 19.02 ปอยท์ มีส่วนหนาส่วนคำ เป็นตัวอักษรที่มีความชัดเจนที่สุด และตัวอักษรประเภท ผศ. 20 ปอยท์ ตัวเรียงห่าง อ่านง่าย และน่าอ่านที่สุด
9. ในการพิจารณาลักษณะภาพ นักเรียนมีความเห็นว่า ภาพถ่ายสีธรรมชาติมีความชัดเจนที่สุด

ปัทมา สมพงษ์ (ปัทมา สมพงษ์ : 2523) ได้วิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก ที่ผลิตออกมาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2520-2522 ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ชอบอ่านหนังสือประเภท นิทาน เทพนิยาย และนิทานพื้นบ้านที่มีตัวเอกเป็นคน
2. นักเรียนชอบให้ใช้คำพรรณณ์ประเภทร้อยแก้ว เขียนเป็นประโยคสั้น ๆ มีบทสนทนา มาก ๆ ย่อหน้าขนาดสั้นประมาณ 3-5 บรรทัด
3. ขนาดของหนังสือ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบขนาด 13 ซม. คูณ 18 ซม. และมีความหนาประมาณ 22-30 หน้า
4. ภาพประกอบ นักเรียนชอบภาพประดิษฐ์มากกว่าภาพเหมือนจริง

5. สีของภาพ นักเรียนชอบภาพสีสดใสมากกว่าภาพสีอ่อนหรือสีชาวดำ และควรเป็นภาพสีตามธรรมชาติ
6. ขนาดของภาพ นักเรียนชอบขนาดเต็มหน้า 1 หน้า
7. การวางภาพและเรื่อง นักเรียนชอบให้ภาพและเรื่องอยู่หน้าเดียวกัน ส่วนตำแหน่งของภาพ ควรอยู่ด้านบนของเนื้อเรื่อง
8. ตัวอักษร นักเรียนชอบขนาด 32 ปลาย
9. ปก นักเรียนส่วนใหญ่ชอบปกแข็ง
10. กระดาษ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบกระดาษสีขาว ชนิดหนา น้ำหนัก 150 แกรมขึ้นไป

ชัยรัตน์ ชลวิณี (ชัยรัตน์ ชลวิณี : 2525) วิจัยเปรียบเทียบการออกแบบกราฟิคหนังสือแบบเรียนไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างสำนักพิมพ์รัฐบาลและเอกชน โดยสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 540 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ขนาดของแบบเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ชอบขนาด 8 นิ้ว คูณ 11 นิ้ว (ขนาด 8 หน้ายก)
2. รูปเล่มของหนังสือแบบเรียนที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบ คือ รูปเล่มแนวตั้ง (ขนาด 8 หน้ายก)
3. คุณภาพการพิมพ์ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคุณภาพในการพิมพ์อยู่ในเกณฑ์พอใช้ การใช้สีพิมพ์ ควรพิมพ์เฉพาะประกอบและส่วนที่สำคัญ สีของตัวอักษรควรใช้สีขาว ดำ คุณภาพและสีของกระดาษอยู่ในเกณฑ์พอใช้
4. ภาพประกอบ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบแบบเรียนที่มีภาพประกอบเท่าที่จำเป็น โดยเป็นภาพประเภทภาพวาดและภาพถ่าย ส่วนขนาดของภาพที่นักเรียนชอบ คือ ขนาดครึ่งหนึ่งกระดาษ ส่วนสีของภาพชอบสีเหมือนจริง
5. ลักษณะการออกแบบปก นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าควรออกแบบให้สวยงามละเอียดงดงาม ในเรื่องคุณภาพการเข้าเล่ม พบว่า คุณภาพไม่ค่อยคงทน ควรปรับปรุง
6. ตัวอักษร นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีขนาดเหมาะสมและสีตัวอักษรที่ควรใช้คือ สีขาว ดำ

สารินทร์ ศุภวรรณ (สารินทร์ ศุภวรรณ : 2527) ได้ทำการศึกษาด้วยการวิเคราะห์รูปแบบหนังสือภาพสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบหนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษา รูปแบบหนังสือที่ได้ศึกษา คือ การเสนอเนื้อหา ภาพประกอบ ตัวอักษร และรูปเล่ม ในการวิจัยได้ใช้หนังสือ 485 เล่มที่ผ่านการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการจัดหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 50 คน ด้วยแบบสอบถาม ผลปรากฏว่ารูปแบบของหนังสือภาพสำหรับเด็กตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งตรงกับสภาพของหนังสือในตลาด จะมีลักษณะรูปแบบดังนี้ หนังสือสำหรับเด็กเป็นแบบแท่งคดประเภทนิทานสมัยใหม่ ซึ่งแทรกสาระด้านสังคมและจิตใจ ลักษณะการประพันธ์เป็นร้อยแก้ว ประเภทเล่าเรื่องประกอบการสนทนา ภาพประกอบเป็นภาพจินตนาการ ประเภทภาพเขียน สีสดในขนาดเต็มหน้า มีการวางหน้าในลักษณะที่ภาพประกอบและเนื้อเรื่องอยู่หน้าเดียวกัน โดยเนื้อเรื่องอยู่ส่วนบนและภาพประกอบอยู่ส่วนล่างของหน้า ตัวอักษรเป็นแบบธรรมดา ขนาด 24 ปอยท์ สีดำ รูปเล่มแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า แนวตั้ง ขนาดใหญ่ กระดาษที่ใช้พิมพ์เนื้อเรื่องคือ กระดาษปอนด์ การเย็บเล่มถ้าเป็นปกอ่อนใช้เย็บนอกหรือมุงหลังคา นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า ปกหนังสือควรจะเป็นปกแข็ง แทนที่จะเป็นปกอ่อน ดังเช่น หนังสือที่จัดจำหน่ายอยู่ในท้องตลาด

สุรางค์รัตน์ ณ พัทลุง (สุรางค์รัตน์ ณ พัทลุง : 2520) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน วิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด โดยการสอนด้วยหนังสือการ์ตูน กับการสอนแบบเดิม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด โรงเรียนวัดลัปลพลาชัย จำนวน 60 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ให้กลุ่มทดลองเรียนจากหนังสือการ์ตูน และกลุ่มควบคุมให้เรียนกับครูโดยปกติทั้ง 2 กลุ่มใช้เวลาเรียนรวมทั้งการทดสอบเท่ากัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือการ์ตูนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงพอที่จะนำไปใช้สอนได้ ทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยใช้หนังสือการ์ตูนแตกต่างจากสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับผลดีและผลเสียของการอ่านหนังสือการ์ตูนในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2504 ลาวรรณ โฉมเฉลา ได้ทำการวิจัยกับเด็กระดับประถมศึกษาตอนปลาย ได้สรุปผลเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เด็กผู้ชายชอบอ่านหนังสือการ์ตูนมากกว่าเด็กผู้หญิง

2. เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงต้องการให้หนังสือการ์ตูนมีตัวหนังสือบรรยายเช่นเดียวกับ
 ขอบการ์ตูนที่ต้นเต็น โลติโนทุก ๆ หน้า

3. เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงชอบเรื่องสั้นจบในฉบับเดียว

4. เด็กส่วนใหญ่ชอบอ่านหนังสือการ์ตูน โดยดูทั้งรูปภาพและอ่านคำบรรยายไปด้วย
 ตลอดทั้งเล่ม แต่ตอนที่คำบรรยายยาว ๆ เด็กมักจะอ่านข้าม

5. เมื่ออ่านหนังสือการ์ตูนแล้ว เด็กผู้ชายจะรู้สึกตื่นเต้นมากกว่าเด็กผู้หญิง

สรุปผลได้ว่า การอ่านหนังสือการ์ตูนไม่มีเหตุการณ์ไปในทางร้ายมากนัก เกี่ยวกับอิทธิพล
 ของหนังสือการ์ตูนที่มีต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก แต่ก็ยังไม่เป็นที่ไว้วางใจว่าจะปลอดภัยนัก
 เพราะหนังสือการ์ตูนที่มีมาตรฐานดี ๆ ยังมีน้อย จึงเป็นหน้าที่ของผู้อ่านรวมทั้ง ครูและพ่อแม่ ต้อง
 มีส่วนรับผิดชอบต่อการหนังสือการ์ตูนของเด็กด้วย นอกจากนี้ ลาวรรณยังได้ให้เห็นถึงผลดีของ
 หนังสือการ์ตูนว่า

1. หนังสือการ์ตูนที่ดี อาจจะใช้เป็นเครื่องมือปลูกฝังความสนใจในการอ่านแก่เด็ก
 เบื้องต้น เพราะเด็กสนใจรูปภาพมากกว่าสิ่งอื่น

2. หนังสือการ์ตูนที่ดี จะช่วยให้เด็กเกิดทักษะ หรือความชำนาญในการอ่าน เพราะ
 เด็กในวัยนี้กำลังอยากรู้อยากเห็น

3. หนังสือการ์ตูนที่ดี ช่วยให้เด็กรู้จักเก็บความจากเรื่องที่ได้อ่าน เด็กส่วนมากจำ
 เรื่องที่อ่านได้แม่นยำ และเด็กจำนวนรองลงมาพอจะเล่าเรื่องให้คนอื่นฟังได้

4. หนังสือการ์ตูนที่ดี สามารถช่วยให้เด็กสนใจในการวาดภาพ และก่อให้เกิดความ
 คิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เด็กจะได้อ่านหนังสือการ์ตูน ก็คือก่อให้เกิดความสนุกสนาน
 เพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

6. เด็กจะได้รับความรู้ วรรณคดี เนื้อเรื่อง และเหตุการณ์ปัจจุบันต่าง ๆ อย่าง
 กว้างขวางจากการอ่านหนังสือการ์ตูน

ประสงค์ สุรสิทธิ์ (ประสงค์ สุรสิทธิ์ : 2515) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการ
 เรียนรู้ด้านความเข้าใจ จากการอ่านหนังสือบทเรียนภาษาอังกฤษที่มีแต่ตัวอักษร บทเรียนที่มีตัว
 อักษรประกอบการ์ตูน และบทเรียนที่ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูนเรื่อง โดยทดลองกับนักเรียนในระดับ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลจากการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มนักเรียนที่อ่านบทเรียนที่ผูกเนื้อเรื่องเป็นการ์ตูน เรื่อง มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านสูงกว่ากลุ่มที่อ่านจากบทเรียนที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพการ์ตูน และกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีเฉพาะตัวอักษรตัวอักษรล้วน ๆ ส่วนกลุ่มที่อ่านจากบทเรียนที่มีตัวอักษร ประกอบด้วยภาพการ์ตูน มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน ไม่แตกต่าง ไปจากกลุ่มที่อ่านบทเรียนที่มีตัวอักษร ล้วน ๆ

วุฒิ แตรสังข์ (วุฒิ แตรสังข์ : 2518) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับความชอบภาพของ เด็กไว้ดังนี้ คือ

1. เด็กโตชอบภาพถ่ายที่ยังยากสลับซับซ้อน ส่วนเด็กเล็กชอบภาพที่เป็นลายเส้น ไม่ค่อยมีรายละเอียดมากนัก
2. เด็กประถมปลายและประถมต้น ชอบภาพเต็มหน้าและครึ่งหน้าพอ ๆ กัน และมีแนวโน้มว่าชอบภาพขนาดกลางมากกว่าขนาดใหญ่

ประทีน คล้ายนาค (ประทีน คล้ายนาค : 2518) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยสอนด้วยหนังสือการ์ตูน กับการ สอนตามปกติ ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มที่ใช้อุปกรณ์การสอน และ กลุ่มที่ใช้หนังสือการ์ตูนเรื่องประกอบการสอน ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยครูใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอน ไม่แตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มว่านักเรียนหญิงจะได้คะแนนผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนชาย

สถาพร บุตรชัยงาม (สถาพร บุตรชัยงาม : 2527) ได้ทำการศึกษาผลของการ์ตูนสี เหมือนจริงต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีระดับความ คิดสร้างสรรค์ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 120 คน แบ่งออก เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง ก. จำนวน 60 คน ให้อุปกรณ์การ์ตูนสีเหมือนจริงจำนวน 20 ภาพ กลุ่มทดลอง ข. จำนวน 60 คน ดำเนินการเหมือนกลุ่มทดลอง ก. ต่างกันเฉพาะสีของการ์ตูน ให้อุปกรณ์การ์ตูนสีไม่เหมือนจริง จำนวน 20 ภาพ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ดูภาพการ์ตูนสีต่างกันมีผล สัมฤทธิ์ด้านพุทธิพิสัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่างกันมี

ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่ดูภาพการ์ตูนสีต่างกันและมีความคิดสร้างสรรค์ต่างกันมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาวิจัยในด้านสื่อเพื่อการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ จ้างเด็กทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น หากจะให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เด็กโดยผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ จะให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ แก่เด็กได้ดียิ่งขึ้น

รุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา (รุ่งรัตน์ ศิริกิจวัฒนา : 2529) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการเผยแพร่ความรู้ เรื่องกฎหมายทะเลเป็นราษฎรแก่ชาวชนบทจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน ในเขตอำเภอพนมสารคาม กิ่งอำเภอแปลงยาว และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว วิธีการวิจัยที่ใช้คือ QUASI-EXPERIMENTAL โดยวิธี ONE-GROUP PRETEST POSTTEST DESIGN ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ การทดสอบ χ^2 การทดสอบ T-TEST การหาค่าสหสัมพันธ์แบบ PEARSON และการหาค่าสหสัมพันธ์แบบ POINT BISERIAL ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากอบรม ผู้เข้ารับการเผยแพร่ความรู้กฎหมายทะเลเป็นราษฎรมีความรู้เพิ่มขึ้น และมีทัศนคติที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังได้พบว่า ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก มีความสัมพันธ์กับความรู้อกฎหมายทะเลเป็นราษฎรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทะเลเป็นราษฎร เพศ สถานภาพสมรส ฐานะในครอบครัว รายได้ การให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทะเลเป็นราษฎร การเปิดรับสื่อได้แก่ การเดินทางออกไปมีประสบการณ์นอกท้องถิ่นและการเปิดรับเนื้อหากฎหมายจากสื่อสิ่งพิมพ์มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทะเลเป็นราษฎร ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมและการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทะเลเป็นราษฎร

ลักขณา มนธาตุผลิน (ลักขณา มนธาตุผลิน : 2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขมูลฐาน ด้วยเอกสารเผยแพร่เรื่อง อนามัยครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์จากการให้เอกสารเผยแพร่ โดยศึกษาจากสตรีในวัยเจริญพันธุ์จำนวน 200 คน ที่มีอายุระหว่าง 15 ถึง

45 ปี มีบุตร และยังอยู่กับสามีในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบ วิธีการวิจัยที่ใช้คือ PRETEST-POSTTEST CONTROL CGROUP DESIGN โดยให้กลุ่มทดลอง 100 คน ได้รับเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับความรู้เฉพาะสตรีและความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก พบว่าการเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสุขมูลฐานด้วยเอกสารเผยแพร่เป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงและผู้ที่ย่านเอกสารเผยแพร่บ่อยครั้ง

วชิราภรณ์ เรื่อง โปสเตอร์ (วชิราภรณ์ เรื่อง โปสเตอร์ : 2525) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อในการให้ความรู้เรื่องภูมิคุ้มกันโรคแก่มารดาหลังคลอด โดยศึกษาจากหญิงหลังคลอดบุตรที่โรงพยาบาลราชวิถี จำนวน 109 คน ใช้การวิจัยทดลอง โดยแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้สื่อแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไปคือ ภาพพลิก สไลด์ และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับสื่อใด ๆ ผลการวิจัยพบว่า สไลด์ประกอบเสียงและภาพพลิกประกอบคำบรรยายทำให้เกิดการเพิ่มความรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สไลด์ ภาพพลิกประกอบคำบรรยายไม่มีความแตกต่างกันในด้านการเพิ่มความรู้อารดาหลังคลอดที่ได้รับคำแนะนำจากสไลด์และภาพพลิกจะมีความรู้มากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับสื่อใด ๆ

อายุ รายได้ การศึกษา และอาชีพที่ต่างกันของมารดาหลังคลอดไม่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ที่เพิ่มขึ้น

รุจิราภรณ์ ชูทองรัตน์ (รุจิราภรณ์ ชูทองรัตน์ : 2525) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการให้ความรู้ โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิกต่อการเพิ่มความรู้อะและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของหญิงมีครรภ์ที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลศิริราช โดยกลุ่มตัวอย่างคือหญิงมีครรภ์จำนวน 120 คน ใช้การวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียววัดสองครั้ง คือก่อนให้ความรู้และหลังให้ความรู้ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของการให้ความรู้โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิกก่อให้เกิดการเพิ่มความรู้อะและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องการปฏิบัติตนระหว่างตั้งครรภ์ และโดยส่วนรวมคะแนนหมวดความรู้และทัศนคติหลังการให้ความรู้มีมากกว่าก่อนให้ความรู้ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาและระดับเศรษฐกิจพบว่า การศึกษาสูงและระดับเศรษฐกิจสูงมีคะแนนหมวดความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่า แต่หมวดคะแนนความรู้ไม่มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ และระดับความวิตกกังวล

คมคาย นาคะปัท (คมคาย นาคะปัท : 2522) ได้ศึกษาถึงประสิทธิผลของอุปกรณ์การสอนที่มีต่อการรับรู้มิกัมกัน โรคของเด็กในเขตจังหวัดตราดบุรี โดยใช้อุปกรณ์การสอนคือ เอกสารเผยแพร่และโปสเตอร์เกี่ยวกับโรคคอตีบ บาดทะยัก โปลิโอ ไอกรณ ต่อมาติดตามกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า มารดาในกลุ่มทดลองได้รับการจูงใจโดยใช้อุปกรณ์ประกอบคำสอน มีความรู้เกี่ยวกับการรับรู้มิกัมกันโรค ไม่แตกต่างกัน และพบว่ามารดาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการจูงใจโดยใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนนำบุตรมารับภูมิคุ้มกันโรคมามากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับการจูงใจ

จวิพันธ์ เขมะสุวรรณ (จวิพันธ์ เขมะสุวรรณ : 2518) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสไลด์เทปเสียงในการสอนวิชาสุขศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3 พบว่า การสอนโดยใช้สไลด์ประกอบเสียงได้ผลดีกว่าการสอนแบบบรรยาย นอกจากนี้ การใช้สื่อร่วมในการให้ความรู้ทำให้ผู้รับเกิดความสนใจจดจำได้มากและเป็นเวลานาน อีกทั้งประหยัดเวลา เราให้ผู้อ่านเกิดความพอใจ

เกอร์ตัท มายเนียร์ แมคควัวร์ (GERTUDE MYNEAR MC QUIRE : 1971) ได้ทำการทดลองใช้สไลด์ประกอบเสียงสอนตัวเลขกับนักเรียน 3 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 43 คน สอนวิธีใช้สไลด์กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม กลุ่มละ 55 คน สอนด้วยวิธีบรรยายแบบธรรมดา ทำการทดลองสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่า ผู้เรียนตัวเลขจากสไลด์สามารถเขียนได้เร็วและเขียนได้ถูกต้องมากกว่าการเรียนแบบบรรยายธรรมดา

องอาจ จิยะจันทร์ (องอาจ จิยะจันทร์ : 2516) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้ในวิชาช่างระหว่างการสอนแบบสาธิต และการสอนด้วยการใช้สไลด์ประกอบเสียงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ โดยใช้ตัวอย่างนักเรียนจากโรงเรียนช่างกลพระนครเหนือจำนวน 60 คน การแบ่งกลุ่มถือคะแนนที่ได้จากการทดลองตามความถนัด ซึ่งกลเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ผลปรากฏว่า จากการสอนวิชาช่างไฟฟ้า ช่างโลหะ และช่างวิทย์ ด้วยวิธีสอนแบบสาธิตและวิธีสอนโดยใช้สไลด์ประกอบเสียงนั้น วิชาช่างไฟฟ้าสอนด้วยสไลด์ประกอบเสียงให้ผลการเรียนรู้สูงกว่าการสอนด้วยวิธีการแบบสาธิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ วิชาช่างโลหะและวิทย์ให้ผลการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะสอนด้วยวิธีใช้สไลด์ประกอบเสียงหรือสอนแบบสาธิต โดยทั่วไปการสอนด้วยสไลด์ประกอบเสียงมีแนวโน้มให้ผลการเรียนรู้สูงกว่าการสอนด้วยวิธีสาธิต

สมจิตต์ วิริยานนท์และคณะ (สมจิตต์ วิริยานนท์และคณะ : 2526) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อภาพพลิก สไลด์ประกอบเสียง และเอกสารแจกในการให้ความรู้เรื่อง โรคกระเพาะแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาลรามารัตน์ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างการศึกษา 40 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยที่ได้รับความรู้เรื่องโรคกระเพาะโดยผ่านสื่อแต่ละประเภทจะมีความรู้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการให้ความรู้ และพบว่าภาพพลิกประกอบคำบรรยายทำให้เกิดความรู้ได้ดีกว่าสไลด์ประกอบเสียงหรือเอกสารแจกที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ธนพล โล่ห์สุวรรณ (ธนพล โล่ห์สุวรรณ : 2525) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของเสียงตามสายที่มีต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชน เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยทำการวัดความรู้ก่อนและหลังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 คน ของเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่าเสียงตามสายมีผลต่อความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล ส่วนระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจ คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจต่ำ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีความรู้ความเข้าใจสูง นอกจากนี้ธนพลได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนสามารถนำสื่อเสียงตามสายไปใช้ได้ดีเพราะเป็นสื่อที่มีความยืดหยุ่น และประหยัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย